

“7ο Ενεργειακό Συμπόσιο Κύπρου”

The Landmark, Λευκωσία, 5 Δεκεμβρίου 2019

Συμπεράσματα Συμποσίου

Αθήνα, Δεκέμβριος 2019

(α) Επισκόπηση των Εργασιών του Συμποσίου

Με μεγάλη επιτυχία πραγματοποιήθηκε για μία ακόμη φορά το ετήσιο Ενεργειακό Συμπόσιο Κύπρου (το 7^ο), που οργάνωσε το Ινστιτούτο Ενέργειας ΝΑ Ευρώπης (IENE) και η κυπριακή εταιρεία Επικοινωνίας, Δημοσιότητας, Εκδόσεων, Διαφημίσεων και Συνεδρίων Financial Media Way (FMW). Το Συμπόσιο, που θεωρείται ως το πιο σημαντικό ενεργειακό γεγονός για την Κύπρο, πραγματοποιήθηκε στις 5 Δεκεμβρίου στο ξενοδοχείο «The Landmark» στην Λευκωσία. Το φετινό Συμπόσιο είχε ως ειδικό θέμα: **«Κύπρος: Τα Επόμενα Βήματα Στη Σκακιέρα της Ενέργειας»** και εστίασε στα ενεργειακά δρώμενα και τις πρόσφατες εξελίξεις στο Νησί και την ευρύτερη περιοχή, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις διακρατικές συνεργασίες και στα γεωπολιτικά τεκταινόμενα στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Περισσότεροι από 25 διακεκριμένοι ομιλητές, μεταξύ των οποίων, κυβερνητικοί αξιωματούχοι, εμπειρογνώμονες, αναλυτές, ακαδημαϊκοί και υψηλόβαθμα στελέχη ενεργειακών εταιρειών, κατέθεσαν τις γνώσεις, την εμπειρία και τους προβληματισμούς τους, για την ακολουθούμενη ενεργειακή πολιτική, το φυσικό αέριο, τον ηλεκτρισμό και τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ), στην emblematicή για την Κύπρο εκδήλωση του IENE.

Ανοίγοντας το συνέδριο, ο Διευθύνων Σύμβουλος της διοργανώτριας εταιρείας Financial Media Way (FMW), **κ. Ιωσήφ Ιωσήφ**, είπε πως οι εξελίξεις στο ενεργειακό πρόγραμμα της Κύπρου έχουν λάβει διεθνείς διαστάσεις λόγω των προκλήσεων και απειλών της Τουρκίας, η οποία προσπαθεί με κάθε τρόπο να ανατρέψει τις ενεργειακές ισορροπίες που δημιουργήθηκαν στη ΝΑ Ευρώπη και ειδικά στην Ανατολική Μεσόγειο. Σημείωσε πως οι εξελίξεις στην περιοχή αναντίλεκτα ανοίγουν νέους ορίζοντες για την Κύπρο τόσο σε γεωστρατηγικό, όσο και οικονομικό επίπεδο τουλάχιστον για την περιοχή μας.

Στο δικό του χαιρετισμό, ο Πρόεδρος και Εκτελεστικός Διευθυντής του Ινστιτούτου Ενέργειας Νοτιοανατολικής Ευρώπης (IENE) **κ. Κωστής Σταμπολής** είπε πως η ενέργεια, ιδιαίτερα σε συσχέτιση με τα έργα που προωθούνται στην Κύπρο, έχει αναδειχθεί σε μείζον θέμα για την ενεργειακή και εξωτερική πολιτική. Υπογράμμισε την κρισιμότητα της στιγμής, έχοντας απέναντι μια αναθεωρητική Τουρκία που δεν διστάζει να προσβάλλει και να καταπατά συστηματικά τα κυριαρχικά δικαιώματα των δύο συγγενών χωρών. Σήμερα και παρά τον ασφυκτικό τουρκικό πολιορκητικό κλοιό, στρατηγικής σημασίας έργα βρίσκονται σε εξέλιξη στον κλάδο των ερευνών και παραγωγής υδρογονανθράκων, της εισαγωγής φυσικού αερίου στην Κύπρο μέσω του πλωτού σταθμού υδροποιημένου φυσικού αερίου, στον ηλεκτρισμό και στις ηλεκτρικές διασυνδέσεις, καθώς και στην περαιτέρω διείσδυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Στο χαιρετισμό που απηύθυνε στο 7^ο Ενεργειακό Συμπόσιο, ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας **κ. Νίκος Αναστασιάδης** αναφέρθηκε στις σημαντικές ανακαλύψεις στον τομέα του φυσικού αερίου για την Κύπρο μέσα στο 2019. Ο κ. Αναστασιάδης ανέφερε πως για το έτος 2020 προγραμματίζονται νέες γεωτρήσεις από την κοινοπραξία ENI/Total, όπως και οι επιβεβαιωτικές γεωτρήσεις από την ExxonMobil στο κοίτασμα «Γλαύκος» του τεμαχίου 10. Αναφέρθηκε, επίσης, στην υπογραφή Συμβολαίου Έρευνας και Αναλογικού Καταμερισμού Παραγωγής για το Τεμάχιο 7 με την κοινοπραξία Total/ENI.

Όσον αφορά τους σχεδιασμούς της χώρας που αφορούν στο Ενεργειακό Κέντρο στην περιοχή του Βασιλικού, αυτοί βρίσκονται σε πλήρη εξέλιξη. Το Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου και Βιομηχανίας, σε συνεργασία με άλλους αρμόδιους φορείς, προχωρά στην υλοποίηση πρόσθετων σχεδιασμών του κράτους, όπως η κατασκευή των λιμενικών εγκαταστάσεων και των απαραίτητων υποδομών για την εισαγωγή υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) στην Κύπρο για σκοπούς ηλεκτροπαραγωγής και όχι μόνο.

Επίσης, ο κ. Αναστασιάδης τόνισε ότι το Έργο «CyprusGas2EU» στοχεύει στην άρση της ενεργειακής απομόνωσης της Κυπριακής Δημοκρατίας και στην εισαγωγή του φυσικού αερίου στο ενεργειακό μείγμα της χώρας, με την έλευση του φυσικού αερίου να τοποθετείται περί το τέλος του 2021.

«Προς επίτευξη της διασύνδεσης της Κύπρου με τα ευρωπαϊκά δίκτυα αερίου έχει τροχοδρομηθεί και το έργο «EastMed Pipeline». Πρόκειται για ένα υποθαλάσσιο αγωγό μεταφοράς φυσικού αερίου που συνδέει το Ισραήλ με την Κύπρο και την Ελλάδα και που στοχεύει να συνδέσει την Ευρώπη με τις νέες ανακαλύψεις στην Ανατολική Μεσόγειο», πρόσθεσε.

Ταυτόχρονα, προωθείται η κατασκευή του EuroAsia Interconnector, ο οποίος θα διασυνδέει ηλεκτρικά Ισραήλ, Κύπρο και Ελλάδα μέσω υποθαλάσσιου ηλεκτρικού καλωδίου. Σε πρώτη φάση, το έργο θα έχει χωρητικότητα 1,000 MW και η λειτουργία του τοποθετείται στις αρχές του 2024. Ουσιαστικά πρόκειται για μια διασυνδετήρια «λεωφόρο» ηλεκτρισμού που ενώνει την Ασία με την Ευρώπη.

Αναφερόμενος στις συνεχιζόμενες τουρκικές προκλήσεις τόνισε ότι η Άγκυρα επιχειρεί να δημιουργήσει τετελεσμένα με βάση «το τουρκικό διεθνές δίκαιο», ενώ χαρακτήρισε «αμφιβόλου νομιμότητας» το μνημόνιο συναντίληψης που υπέγραψε η Τουρκία με την κυβέρνηση εθνικής ενότητας της Λιβύης και επανέλαβε την αποφασιστικότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας «να συνεχίσουμε απρόσκοπτα τους ενεργειακούς σχεδιασμούς και να αξιοποιήσουμε τα αποθέματα του φυσικού αερίου που έχουν ανακαλυφθεί».

Όπως είπε, λαμβάνοντας υπόψη πως ο εν λόγω σχεδιασμός βασίζεται στη διατήρηση και ενίσχυση των στενών σχέσεων με τους γείτονές μας, θα συνεχίσουμε με τις πρωτοβουλίες αναβάθμισης των ενεργειακών μας συμπράξεων με τις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου και της Ευρώπης και ανέδειξε ακόμη τη σημασία των συνεργασιών αλλά και των συμφωνιών καθορισμού των Αποκλειστικών Οικονομικών Ζωνών (ΑΟΖ) μεταξύ Κύπρου, Αιγύπτου, Ισραήλ και Λιβάνου.

Σε χαιρετισμό του, τον οποίο διάβασε εκ μέρους του η Προϊστάμενη του Γραφείου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της Πρεσβείας της Ελλάδας στην Κύπρο, κα. Γιούλη Μπογιατζοπούλου, ο Έλληνας υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας, **κ. Κωστής Χατζηδάκης**, ανέφερε ότι αν η προκλητική συμπεριφορά της Τουρκίας συνεχιστεί στα τεκταινόμενα της περιοχής θα δοθεί η κατάλληλη απάντηση. Ο κ. Χατζηδάκης έκανε λόγο για κρίσιμη διεθνή και περιφερειακή συγκυρία, η οποία δυναμιτίζεται από την προκλητική συμπεριφορά της Τουρκίας και τις αυθαίρετες επιδιώξεις που έφτασαν στο σημείο να ανακαλύπτουν υφαλοκρηπίδες ακόμα και μεταξύ των χωρών που δεν συνορεύουν.

«Τέτοιες συμπεριφορές δεν μπορούν και δεν πρόκειται να μείνουν αναπάντητες. Ήδη σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχει ληφθεί απόφαση για την επιβολή σημαντικών κυρώσεων κατά της Τουρκίας. Αν η τουρκική συμπεριφορά συνεχιστεί, θα δοθεί και η κατάλληλη απάντηση», τόνισε.

Πρόσθεσε ότι το κυπριακό και ελλαδικό πρόγραμμα γεωτρήσεων συνεχίζονται και πρέπει να συνεχιστούν. Αμφότερα, συμπλήρωσε, θα αρχίσουν να «δίνουν καρπούς» και για τις δύο χώρες και για την Ευρώπη, επιταχύνοντας την εμβάθυνση των τριμερών στρατηγικών συνεργασιών με την Αίγυπτο και το Ισραήλ. Ανέφερε, επίσης, ότι η Ανατολική Μεσόγειος βρίσκεται στο επίκεντρο της ελληνικής πολιτικής, καθώς η χώρα θα επιδιώξει να διαδραματίσει πρωτεύοντα ρόλο στη συνδιαμόρφωση του πρώτου διεθνούς οργανισμού ενέργειας της περιοχής, του λεγόμενου East Med Gas Forum. Όπως είπε, το καταστατικό αυτού του φιλόδοξου εγχειρήματος έχει σχεδόν ολοκληρωθεί και είναι αρκετά πιθανή η υπογραφή του κατά την επόμενη υπουργική σύνοδο στο Κάιρο τον Ιανουάριο του 2020.

Ανέφερε, επίσης, ότι η παρουσία ελληνικών ενεργειακών εταιρειών σε όλη την περιοχή, από την Αίγυπτο και το Ισραήλ ως την Κύπρο, συνεχίζει να ενισχύεται όπως φαίνεται από τη δραστηριότητα της Energean και των ΕΛΠΕ, αλλά και από τη συμμετοχή της METPON Α.Ε. στην κοινοπραξία που θα αναλάβει την κατασκευή του κυπριακού FSRU (πλωτή μονάδα αποθήκευσης και επαναεριοποίησης φυσικού αερίου) στο Βασιλικό.

Υποστήριξε ότι παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν Ελλάδα και Κύπρος, αυτές στέκονται στο κατώφλι της νέας δεκαετίας με αισιοδοξία, έχοντας πίστη στις

δυνάμεις τους και στο διεθνές δίκαιο. Πρόσθεσε ότι συμμετέχουν και συνδιαμορφώνουν ενεργά τις διεργασίες στην «καρδιά» της Ευρώπης και της ευρωζώνης και μπορούν να πρωταγωνιστήσουν στις γεωπολιτικές εξελίξεις της Ανατολικής Μεσογείου, σε συνεργασία με τους συμμάχους τους. Η ενέργεια, τόνισε, αποτελεί καταλύτη για την επίτευξη των δύο αυτών στόχων και επιβάλλει τη συνεχή συνεργασία και συνεννόηση μεταξύ των δύο χωρών σε όλα τα επίπεδα.

Από την πλευρά του, ο Πρόεδρος της Κυπριακής Βουλής **κ. Δημήτρης Συλλούρης**, κατά την διάρκεια της ομιλίας του στο 7^ο Ενεργειακό Συμπόσιο, ανέφερε ότι η κυπριακή πολιτική ηγεσία πρέπει να έχει ακόμα μεγαλύτερη ενιαία πολιτική και να υπάρχει κοινή προσέγγιση στα θέματα ενέργειας. Τόνισε ότι η Κύπρος, αξιοποιώντας την αναβαθμισμένη λόγω των ενεργειακών πόρων, γεωστρατηγική της θέση, επιβάλλεται να εργαστεί για την περαιτέρω ανάπτυξη της συνεργασίας της με την Ελλάδα, την Αίγυπτο, το Ισραήλ, τον Λίβανο και να διαδραματίσει καταλυτικό ρόλο στα ενεργειακά δρώμενα στην περιοχή της ευρύτερης Ανατολικής Μεσογείου, συμβάλλοντας σημαντικά στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επίσης, σε δικό του χαιρετισμό, ο Πρέσβης του Ισραήλ στην Κύπρο **κ. Shmuel Revel** ανέφερε ότι η ενέργεια αποτελεί σημαντική ευκαιρία για τις σχέσεις μεταξύ Ισραήλ και Κύπρου και φέρνει τους δεσμούς μεταξύ των δύο χωρών πιο κοντά από ποτέ. Παράλληλα, επανέλαβε την υποστήριξή του προς την Κύπρο απέναντι στις τουρκικές προκλήσεις, λέγοντας χαρακτηριστικά ότι: «Το Ισραήλ παρακολουθεί με σοβαρή ανησυχία τα βήματα στα οποία προχωρεί η Τουρκία και επαναβεβαιώνει την πλήρη στήριξη και αλληλεγγύη με την Κύπρο στην ενάσκηση των κυριαρχικών της δικαιωμάτων στην ΑΟΖ της».

Τόνισε ότι Κύπρος και Ελλάδα υπέγραψαν συμφωνία οριοθέτησης το 2010 και εργάζονται πολύ στενά στα ενεργειακά θέματα, ενώ η συνεργασία τους έχει επεκταθεί και στην Ελλάδα, με την συμμετοχή και των ΗΠΑ. Ακόμα ανέφερε ότι οι χώρες της περιοχής, εκτός από τη συνεργασία στα ενεργειακά, πρέπει να συνεργαστούν και σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και της κλιματικής αλλαγής και εξήρε την περιφερειακή πρωτοβουλία της Κύπρου σε αυτό τον τομέα.

Ανέφερε, επίσης, ότι οι προοπτικές συνεργασίας είναι πολύ σημαντικές και ότι οι αναπτυσσόμενες σχέσεις μεταξύ Ισραήλ, Κύπρου και Ελλάδας και η συνεργασία με τις χώρες της περιοχής, αλλά και πέραν της περιοχής, προσφέρουν πολλές δυνατότητες για κοινοπραξίες και συνεργασία στον τομέα της ενέργειας και όχι μόνο, αλλά και στην καινοτομία, στον τουρισμό και στις επενδύσεις.

Σε ομιλία του στο Ενεργειακό Συμπόσιο, ο Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Ενέργειας, **κ. Στέλιος Χειμώνας**, ανέφερε πως η τρέχουσα συγκυρία είναι η πιο

ευνοϊκή για την έλευση υγροποιημένου φυσικού αερίου, σημειώνοντας πως αυτή θα συμβάλλει στη δημιουργία ενός υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά φυσικού αερίου. «Για την Κύπρο τώρα είναι η επιλογή για τη λύση του LNG. Αν πάμε ανάποδα, αυτή η λύση ουδέποτε θα υλοποιηθεί. Τώρα παρουσιάζεται η απαιτούμενη ευελιξία», ανέφερε ο κ. Χειμώνας.

Υπενθύμισε πως υπήρξαν τρεις προσπάθειες έλευσης φυσικού αερίου για σκοπούς ηλεκτροπαραγωγής, το 2009-2011, 2012-2013, 2014-2016 και εξήγησε ότι οι διαδικασίες αυτές απέτυχαν για δύο λόγους: (α) θέμα ποσοτήτων λόγω του μικρού μεγέθους της κυπριακής ενεργειακής αγοράς και (β) το μικρό διάστημα απόσβεσης της επένδυσης, με αποτέλεσμα οι τιμές να είναι ασύμφορες. Όπως είπε, ύστερα από επανεξέταση του θέματος, αποφασίστηκε να πορευθούμε διαφορετικά, ξεχωρίζοντας τις διαδικασίες υποδομών από αυτές της προμήθειας φυσικού αερίου.

Στην παρέμβασή του, ο Πρόεδρος της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας Κύπρου **κ. Ανδρέας Πουλλικάς** υπογράμμισε ότι η Κύπρος ως απομονωμένο και νησιωτικό σύστημα παρουσιάζει υψηλό κόστος, καθώς δεν μπορούν να εγκατασταθούν μεγάλες μονάδες και σε περίπτωση βλάβης θα υπάρξει ολική σβέση, ενώ το απομονωμένο σύστημα επιβάλλει υψηλές εφεδρείες που στοιχίζουν. «Η λύση; Θα πρέπει να αυξήσουμε την ευελιξία του συστήματος με διείσδυση ΑΠΕ και αποθήκευση ενέργειας και την ενσωμάτωση αυτών στην αγορά, χρήση ΑΠΕ και χρήση φυσικού αερίου μαζί».

Στις ενέργειες της Δημόσιας Εταιρείας Φυσικού Αερίου για την έλευση LNG για σκοπούς ηλεκτροπαραγωγής αναφέρθηκε και ο **Δρ. Μιχάλης Ανδρέου**, Μέλος και Γραμματέας του ΔΣ της ΔΕΦΑ. Όπως ανέφερε, μετά την επιλογή του προτιμητέου προσφοροδότη για τις υποδομές στο Βασιλικό, η ΔΕΦΑ προχώρησε τη διαδικασία για συμβόλαια προμήθειας, κατά την οποία εξέφρασαν ενδιαφέρον 25 εταιρείες, περιλαμβανομένων και των μεγαλύτερων ενεργειακών εταιρειών.

Σύμφωνα με τον κ. Ανδρέου, το κόστος των υποδομών ανέρχεται σε €289 εκατ., εκ των οποίων τα €101 εκατ. θα προέλθουν από χρηματοδότηση της ΕΕ, τα €43 εκατ. από την Αρχή Ηλεκτρισμού Κύπρου (ΑΗΚ), που θα συμμετάσχει στο κεφάλαιο της Εταιρείας Υποδομών Φυσικού Αερίου (ΕΤΥΦΑ), ενώ το υπόλοιπο ποσό θα καλυφθεί από χρηματοδοτήσεις είτε από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων ή την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης. Όπως ανέφερε, τα λειτουργικά έξοδα εκτιμώνται στα €10 εκατ. ετησίως για δέκα χρόνια, ενώ υπάρχει επιλογή ανανέωσης άλλων δέκα ετών.

Ο **Δρ. Κωνσταντίνος Νικολάου**, τεχνικός σύμβουλος της Energean και πρώην μέλος της Εταιρείας Υδρογονανθράκων Κύπρου, έστειλε με emphaticό τρόπο, από το βήμα

του 7^{ου} Ενεργειακού Συμποσίου, το μήνυμα ότι πρέπει να υπάρξει ανταγωνισμός στο φυσικό αέριο. «Ανοίξτε τον ανταγωνισμό στο φυσικό αέριο, επωφεληθείτε από την ευκαιρία που σάς δίνεται για ασφάλεια στον εφοδιασμό, τερματισμό της απομόνωσης και εξασφάλιση των καλύτερων δυνατών τιμών από μια εταιρεία με ελληνικές καταβολές που θέλει να φέρει αέριο από το Ισραήλ στην Κύπρο», πρόσθεσε.

Ο Δρ. Νικολάου παρουσίασε αναλυτικά την πρόταση της Energean για την εισαγωγή και προμήθεια φυσικού αερίου στην Κύπρο με ορίζοντα το 2021. Η εισηγμένη στα χρηματιστήρια του Λονδίνου και του Τελ Αβίβ εταιρεία κατέθεσε πρόσφατα τις σχετικές αιτήσεις προς την Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας Κύπρου. Το σχέδιο αφορά την ανάπτυξη αγωγού εξαγωγής φυσικού αερίου από το Energean Power FPSO, που θα λειτουργεί στην ισραηλινή ΑΟΖ, προς το Βασιλικό της Κύπρου. Το Energean Power FPSO έχει δυναμικότητα 8 bcm φυσικού αερίου ετησίως και η Energean έχει ήδη υπογράψει συμβόλαια για την προμήθεια 5 bcm ετησίως με μεγάλους βιομηχανικούς καταναλωτές στο Ισραήλ με έναρξη από το 2021.

Η ενεργειακή αγορά της Κύπρου εκτιμάται ότι αρχικά θα απαιτήσει 0.5 έως 0.6 bcm. Ο αγωγός θα έχει μήκος περί τα 200 χλμ. και θα μεταφέρει αέριο από το Βόρειο Καρίς, στο οποίο πρόσφατα επιβεβαιώθηκε η ύπαρξη κοιτάσματος φυσικού αερίου με απολήψιμα 25 bcm φυσικού αερίου. Πρόκειται για μία επένδυση της τάξης των \$350 εκατ., την οποία θα αναλάβουν η Energean και οι συνεργάτες της. Η υλοποίηση της επένδυσης θα έχει ως αποτέλεσμα, εφόσον προχωρήσουν χωρίς καθυστερήσεις οι γραφειοκρατικές διαδικασίες, να αποκτήσει η Κυπριακή Δημοκρατία τη δυνατότητα χρήσης φυσικού αερίου από το 2021, σε ιδιαίτερα ανταγωνιστικές τιμές. Ο κ. Νικολάου έκλεισε την παρουσίασή του λέγοντας: «Το σχέδιό μας δεν αντιστρατεύεται τον σχεδιασμό της Κυπριακής Δημοκρατίας. Όταν θέλεις να δημιουργήσεις μια αγορά, δεν κλείνεις τον ανταγωνισμό. Τον χρησιμοποιείς για να γίνεσαι καλύτερος, φθηνότερος και αποτελεσματικότερος».

Ομιλητές στη δεύτερη συνεδρία, που αφορούσε την αγορά ηλεκτρισμού, ήταν ο **Δρ. Βασίλειος Γκουντής**, Διευθυντής Στρατηγικής και Επιχειρηματικής Ανάπτυξης του Ελληνικού Χρηματιστηρίου Ενέργειας, ο κ. **Μαρίνος Χριστοδουλίδης**, Πρόεδρος του Χρηματιστηρίου Αξιών της Κύπρου και ο κ. **Γιώργος Χρυσόχοος**, Διευθύνων Σύμβουλος της Cyfield Group of Companies, οι οποίοι ανέπτυξαν θέματα που αφορούσαν έργα υποδομών ηλεκτρισμού, νομικά και νομοθετικά ζητήματα και θέματα λειτουργίας και τιμολόγησης των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας σε Ελλάδα και Κύπρο.

Στην τρίτη συνεδρία, που αφορούσε τις ΑΠΕ και την ενεργειακή αποδοτικότητα, ομιλητές ήταν η **κα. Ανθή Χαραλάμπους**, Προϊστάμενη Υπηρεσίας Ενέργειας & Περιβάλλοντος Ομοσπονδίας Εργοδοτών και Βιομηχάνων (ΟΕΒ), ο κ. **Φάνος**

Καραντώνης, Πρόεδρος του Συνδέσμου Εταιρειών Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και ο **κ. Χρίστος Τσίγκης**, Εκτελεστικός Διευθυντής του Συνδέσμου Αιολικής Ενέργειας Κύπρου (ΣΑΕΚ), οι οποίοι ανέλυσαν τα τρέχοντα θέματα εξοικονόμησης ενέργειας και ενεργειακής αποδοτικότητας στην Κύπρο, τις βασικές προκλήσεις και προοπτικές των ΑΠΕ στη νήσο, όπως και θέματα αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας.

(β) Συμπεράσματα Συμποσίου

Το ενεργειακό στίγμα της Κύπρου γίνεται σήμερα ολοένα και πιο έντονο τόσο σε περιφερειακό όσο και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο δημιουργώντας εύλογες προσδοκίες ότι μεσοπρόθεσμα αυτές θα μπορούν να συμβάλλουν στην ενεργειακή τροφοδοσία της Ευρώπης μέσω σχεδιασμών που έχουν ήδη δρομολογηθεί, όπως η διασύνδεση του κοιτάσματος της Αφροδίτης με την Αίγυπτο και η ηλεκτρική διασύνδεση με το Ισραήλ και την Ελλάδα. Αλλά και σε εθνικό επίπεδο προχωρά με γρήγορους ρυθμούς η ενεργειακή «θωράκιση» της νήσου, με την προσδοκώμενη, και ορατή πλέον, εισαγωγή του φυσικού αερίου στο ενεργειακό σύστημα της χώρας, καθώς και η περαιτέρω διαφοροποίηση του ενεργειακού μίγματος μέσω μιας μεγάλης κλίμακας αξιοποίησης των ΑΠΕ.

Πιο συγκεκριμένα, εκτός από τον στρατηγικό στόχο της παραγωγής και μεταφοράς επαρκούς ενέργειας, ο κύριος και διαρκής στόχος είναι η διαχείριση και αποδοτική χρήση της ενέργειας. Η βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας με τα κατάλληλα υποστηρικτικά μέτρα στη Κύπρο πρέπει να συγκεντρώσει περισσότερες προσπάθειες, ώστε να είναι έντονα αποκλίνουσες οι καμπύλες αύξησης του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος και της μειούμενης κατανάλωσης ενέργειας, καθώς και ακόμη περισσότερο της αντίστοιχης καμπύλης μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Η πολιτική και οι σχετικές πρωτοβουλίες πρέπει να αποσκοπούν στην μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης στα παραγόμενα προϊόντα και υπηρεσίες και στον οικιακό τομέα, εφαρμόζοντας νέες ιδέες και νέες τεχνολογίες. Στον οικιακό τομέα, η Κύπρος, σχεδόν καθολικά, αξιοποιεί την ηλιακή ενέργεια στην θέρμανση νερού χρήσεως και ακολουθεί η Ελλάδα με μεγάλα περιθώρια περαιτέρω διείσδυσης της ηλιακής ενέργειας. Στα νέα και ανακαινιζόμενα κτίρια, στόχος πρέπει να είναι «κτίρια μηδενικών ή σχεδόν μηδενικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου», αφού υπάρχουν οι ενδεδειγμένες λύσεις με προσιτό κόστος και επί μακρόν, όπου συμβάλλουν δραστικά και οι ΑΠΕ.

Το φυσικό αέριο (και σε μορφή LNG) συνιστάται να εισέλθει στην ηλεκτροπαραγωγή και ως συμπληρωματική πηγή, συμβάλλοντας στο ενεργειακό σύστημα και στην αυτάρκεια της Κύπρου. Ως νησιωτικό σύστημα, η Κύπρος έχει τώρα τις μεγάλες προκλήσεις των καινοτόμων και εξελισσόμενων τεχνολογιών για μεγαλύτερη διείσδυση των ΑΠΕ, με την παράλληλη χρήση της αποθήκευσης, που

οδηγούν σε χαμηλότερο κόστος ηλεκτρικής ενέργειας.

Η σχεδιαζόμενη ηλεκτρική διασύνδεση της Κύπρου και του Ισραήλ με το Ευρωπαϊκό διασυνδεδεμένο σύστημα μέσω Ελλάδος (EuroAsia Interconnector) μελλοντικά θα απαλλάξει αμφότερα τα ηλεκτρικά συστήματα από τα μεγάλα προβλήματα λειτουργίας ως νησιωτικών ηλεκτρικών συστημάτων. Θα προσδώσει μεγαλύτερη ευελιξία, υψηλή αξιοπιστία και αποδοτικότερη εκμετάλλευση της ηλιακής ενέργειας με καλύτερες τιμές στους καταναλωτές, αφού θα εξασφαλίζεται η πρόσβαση στις αγορές της ΕΕ. Αυτά τα βήματα θα οδηγήσουν στην πλήρη απεξάρτηση της ηλεκτροπαραγωγής της Κύπρου από το πετρέλαιο, με ανταγωνιστικές τιμές για την οικονομία και τους καταναλωτές, επιτυγχάνοντας και μεγάλη μείωση στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. Το LNG, που σχεδιάζεται να εισέλθει στην ηλεκτροπαραγωγή, θα έχει συμπληρωματικό ρόλο στην κάλυψη των αναγκών μαζί με τις ΑΠΕ στον κύριο ρόλο.

Όσον αφορά την αξιοποίηση του υδρογονανθρακικού πλούτου που βρίσκεται εντός της ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας, υπεγράφη εντός του 2019 Συμβόλαιο Έρευνας και Αναλογικού Καταμερισμού Παραγωγής για το Τεμάχιο 7 με την κοινοπραξία Total/ENI, κάτι το οποίο αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου πακέτου συνεργασίας μεταξύ της Κυπριακής Δημοκρατίας και των εν λόγω ευρωπαϊκών εταιρειών. Επίσης, υπήρξε μια μεταβολή της εταιρικής συνεργασίας μεταξύ της ιταλικής ENI και της γαλλικής Total, με τη συμμετοχή της Total στην περιοχή που ήταν μόνο αδειοδοτημένη η ENI. Έτσι, έχει διαμορφωθεί μία κοινοπραξία εταιρειών για όλα τα τεμάχια που έχουν αδειοδοτηθεί είτε προς την ENI καταρχήν, είτε προς την Total.

Όσον αφορά το κοιτάσμα «Αφροδίτη», που ανακαλύφθηκε στο Τεμάχιο 12 της Κυπριακής ΑΟΖ τον Δεκέμβριο του 2011, η πρόσφατη υπογραφή του αναθεωρημένου Συμβολαίου Αναλογικού Καταμερισμού Παραγωγής και η έγκριση του Σχεδίου Ανάπτυξης και Παραγωγής του κοιτάσματος οδήγησε στην παραχώρηση της πρώτης Άδειας Εκμετάλλευσης Υδρογονανθράκων στην Κύπρο, διάρκειας 25 ετών.

Αξίζει να αναφερθεί ότι στη πάροδο των πρόσφατων χρόνων, μέσω μίας στοχευμένης και πολυδιάστατης εξωτερικής πολιτικής, η Κύπρος έχει εμπλακεί σε μια σειρά τριμερών συνεργασιών, που περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, συνεργασία στον τομέα των υδρογονανθράκων, με την Ελλάδα, το Ισραήλ, την Αίγυπτο, την Ιορδανία, τον Λίβανο και την Ιταλία.

Απώτερος στόχος είναι η βέλτιστη αξιοποίηση των εν λόγω συνεργειών και η μεγιστοποίηση τόσο των οικονομικών όσο και των πολιτικών ωφελειών που προκύπτουν για την κάθε χώρα από την εκμετάλλευση του φυσικού αερίου της Ανατολικής Μεσογείου.

Σε αυτό το πλαίσιο της περιφερειακής συνεργασίας, που προωθεί και έμπρακτα υποστηρίζει η Κύπρος, εντάσσεται, επίσης, και η ίδρυση μαζί με την Αίγυπτο, την Ελλάδα, το Ισραήλ, την Ιταλία, την Ιορδανία και την Παλαιστίνη, του Φόρουμ Αερίου της Ανατολικής Μεσογείου (Eastern Mediterranean Gas Forum).

Ένα από τα βασικά συμπεράσματα του Συμποσίου ήταν ότι η Κύπρος θα πρέπει να επενδύσει στα ενεργειακά της πλεονεκτήματα και να θέσει ως θεμελιώδη προϋπόθεση την αλλαγή του αναπτυξιακού της προτύπου. Θα πρέπει, δηλαδή, να στηριχτεί στην αειφόρο ανάπτυξη και τις ΑΠΕ, κινούμενη προς μια ενεργειακά βιώσιμη ανάπτυξη, αξιοποιώντας σωστά και ορθολογιστικά τις ποσότητες υδρογονανθράκων (και κυρίως το φυσικό αέριο) που εντοπίστηκαν στην ΑΟΖ της.

Επίσης, όποιες αποφάσεις ληφθούν σε αυτά τα ζητήματα πρέπει να έχουν μακροπρόθεσμους στόχους και η χρήση των γηγενών ενεργειακών πόρων της χώρας πρέπει να γίνει με τρόπο αποδοτικό και βέλτιστο, αποδίδοντας τα μέγιστα σε όλους τους ενεργειακούς τομείς. Ειδικότερα, θα πρέπει να γίνει σωστή διαχείριση του περιβάλλοντος και των εκπομπών ρύπων, αναπροσαρμογή όλων των πολιτικών, θεσμικών, νομικών και ρυθμιστικών θεμάτων αναφορικά με το ζήτημα, καθώς και σωστή κατάρτιση του επιστημονικού και τεχνικού ανθρώπινου δυναμικού. Παράλληλα, προκύπτει και η ανάγκη για επίτευξη των φιλόδοξων στόχων που έχουν τεθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση και για εφαρμογή των διεθνών συμβάσεων για το κλίμα και την εξοικονόμηση ενέργειας.